

Dr. jur. Nikolaos Livos

Attorney at Law

Lecturer of Criminal Law and Criminal Procedure in the University of Athens
Special Consultant by the Greek Minister of JusticeDemokritou St. 3, GR-106 71 ATHENS Tel./Fax:+30103647457 e-mail: nlivos@ath.forthnet.gr**Δημόσια ακρόαση****επί της Πράσινης Βίβλου για την ποινική προστασία των οικονομικών
συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και την δημιουργία μιας
Ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής****Συνεισφορά του εκπροσώπου του Υπουργείου Δικαιοσύνης της Ελλάδος****κ. Νικολάου Λίβου****κατά την πρωινή συνεδρία της 16^{ης} Σεπτεμβρίου 2002 στην γενική ενότητα****εισηγήσεων: «Οι παράγοντες του θεσμικού και νομικού πλαισίου»**

Κυρία Πρόεδρε,

επιτρέψτε μου πρώτα απ' όλα να εκφράσω τις θερμές ευχαριστίες μας για την πρόσκληση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να συμμετάσχουμε στην Δημόσια αυτή Ακρόαση και να ευχηθώ αίσια έκβαση στις εργασίες της. Περαιτέρω θα ήθελα να συγχαρώ την Επιτροπή για το μέχρι τώρα έργο της στην σύνταξη της Πράσινης Βίβλου σχετικά με την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και την δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής.

Οι στόχοι που τίθενται με την Πράσινη Βίβλο είναι πράγματι υψηλοί, συνιστούν ένα ποιοτικό άλμα στον ευρωπαϊκό χώρο «ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» και, ανεξαρτήτως των επιφυλάξεών μας σε περισσότερα επί μέρους θέματα, θα θέλαμε να εκφράσουμε το ζωηρό ενδιαφέρον μας για την Δημόσια Ακρόαση και να διαβεβαιώσουμε ότι θα συμβάλουμε στην ουσιαστική συζήτηση σχετικά με τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για να βελτιωθεί η καταπολέμηση της ευρωπαϊκής.

Όσον αφορά την ίδια την σκοπιμότητα δημιουργίας μιας Ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής θα θέλαμε πρώτα απ' όλα να συμφωνήσουμε με την Επιτροπή στην διαπίστωση ότι η παρεχόμενη υπό το σημερινό καθεστώς προστασία στο έννομο αγαθό των οικονομικών συμφερόντων της κοινότητας δεν είναι αποτελεσματική. Κι αυτό, όχι μόνο λόγω του γεγονότος ότι η Σύμβαση των Βρυξελλών της 26^{ης} Ιουλίου 1995 με τα συνημμένα σε αυτήν Πρωτόκολλα δεν έχει τεθεί ακόμα σε ισχύ, αλλά και εξαιτίας των σημαντικών ακόμα διαφορών των νομοθεσιών των Κρατών-Μελών όχι τόσο σε ουσιαστικό, όσο κυρίως σε δικονομικό επίπεδο. Είναι πεποίθησή μας λοιπόν ότι η δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής, όποια μορφή και αν θα έπαιρνε αυτή τελικά, θα αποτελούσε το πρώτο αποφασιστικό βήμα σε θεσμικό επίπεδο προς την κατεύθυνση της αποτελεσματικότητας και θα συνέβαλλε στον γόνιμο συντονισμό των ευρωπαϊκών και των εθνικών θεσμικών οργάνων που έχουν ταχθεί στην ανακάλυψη και δίωξη ιδίως της οργανωμένης και διεθνικής (transnational) ευρωπαϊκής.

Πρέπει να αξιολογηθεί θετικά το γεγονός ότι με την Πράσινη Βίβλο δεν τίθεται ως στόχος η διεύρυνση των αρμοδιοτήτων των Κοινοτήτων στον τομέα του ουσιαστικού ποινικού δικαίου. Αντίθετα, σκοπείται η δημιουργία ενός κοινού χώρου ανακριτικών ερευνών και ποινικών διώξεων, εντός του οποίου θα έχει θεσμοθετηθεί μια κοινοτική ποινική δικαιοδοσία περιορισμένη (επί του παρόντος) ως προς το αντικείμενό της.

Εν προκειμένω αξίζει να επισημανθεί ότι οι προτάσεις αυτές, όσο περιορισμένες κι αν φαίνονται εκ πρώτης όψεως, γίνονται σε μια εποχή που:

- α) έχει εντατικοποιηθεί η δικαστική συνεργασία στο τρίτο πυλώνα και έχει ήδη αποφέρει καρπούς σε μια σειρά θεμάτων ποινικού ενδιαφέροντος, όπως στην εμπορία ανθρώπων, στην προστασία του ευρώ, στην διαφθορά στον ιδιωτικό τομέα, στην αντιμετώπιση του κυβερνοεγκλήματος, στον ρατσισμό και την ξеноφοβία κ.ά.,
- β) δεν έχει ακόμα επαρκώς αποδειχθεί ότι η συντονισμένη δράση θεσμών όπως της Olaf, του Eurojust, της Europol και του Ευρωπαϊκού Δικαστικού Δικτύου δεν είναι σε θέση να παράσχουν την επιθυμητή αποτελεσματική προστασία στα οικονομικά συμφέροντα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων,
- γ) δεν έχουν εντατικοποιηθεί οι δυνατότητες πρόληψης, ώστε η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής να μην εμφανίζεται ως ένα εξαιρετικά δαπανηρό

από οικονομική άποψη και όχι λιγότερο προβληματικό από δικαιική άποψη εγχείρημα,

δ) δεν έχει επαρκώς συζητηθεί αν μόνη η θέσπιση στο πρωτογενές κοινοτικό δίκαιο της προτεινόμενης διάταξης του άρθρου 280Α στη Συνθήκη, με την οποία θα προβλέπεται η ίδρυση του Ευρωπαϊού Εισαγγελέα, αρκεί για τη νομιμοποίηση της εξουσίας που τελικά ο θεσμός αυτός θα έχει ενόψει του ισχύοντος δικαικού συστήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεν έχουν δηλαδή επαρκώς συζητηθεί οι ευρύτερες επιπτώσεις που θα έχει στην δομή της Ευρωπαϊκής Ένωσης η παράκαμψη του αρχιτεκτονικού μοντέλλου των 3 πυλώνων, όπως αυτό εισήχθη με την Συνθήκη του Μάαστριχτ και ήδη δοκιμάσθηκε θετικά στην πράξη. Εξάλλου, η προτεινόμενη κοινοτικοποίηση τομέων που ανήκουν σήμερα στον τρίτο πυλώνα προϋποθέτει την ουσιαστική αλλαγή του θεσμικού ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ζήτημα που θα πρέπει να μας απασχολήσει στις διεξαγόμενες ήδη συζητήσεις της Συντακτικής Συνελεύσεως, και τέλος,

ε) αντικείμενο ιδιαίτερου προβληματισμού θα ήταν επιθυμητό να αποτελέσει η νομοθετική αρμοδιότητα του Συμβουλίου αναφορικά με τη θέσπιση κοινοτικών ποινικοδικονομικών κανόνων, η οποία, όπως προτείνεται στην παράγραφο 3 του άρθρου 280Α, εμφανίζεται ως μη υποκείμενη σε οποιοδήποτε δικαστικό έλεγχο. Πράγματι, ενώ στα Κράτη-Μέλη δίδεται στους πολίτες η δυνατότητα να προσφεύγουν ενώπιον των δικαστικών αρχών τους προκειμένου να κριθεί η συμβατότητα ενός θεσπιζομένου κανόνα δικαίου με το Σύνταγμα και με άλλους κανόνες αυξημένης τυπικής ισχύος, πουθενά στην Πράσινη Βίβλο δεν γίνεται μνεία αντίστοιχου δικαιώματος, αναφορικά με τους ποινικοδικονομικούς κανόνες που θα θεσπίζει το Συμβούλιο.

Στην ίδια γενικότερη προβληματική εντάσσεται και το ζήτημα της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Παρά την μέριμνα της Επιτροπής να δώσει έμφαση στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων (Πράσινη Βίβλος υπό 2.2) θεωρούμε ότι η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής δεν θα πρέπει επ' ουδενί να προκαλέσει την ελάττωση της προστασίας που παρέχεται στους πολίτες των Κρατών-Μελών σύμφωνα με τις εθνικές τους νομοθεσίες. Είναι πράγματι αναγκαίο, αν πρόκειται οι πολίτες των Κρατών-Μελών να εκτίθενται σε ποινικές διώξεις που θα διατάσσονται από έναν κοινοτικό θεσμό, να διέπεται ο θεσμός αυτός από τις ίδιες δεσμέσεις που ισχύουν και για τις εθνικές δικαστικές αρχές, ώστε οι

πολίτες να τυγχάνουν της αυτής προστασίας αναφορικά με τα θεμελιώδη δικαιώματά τους.

Για τον σκοπό αυτό θεωρούμε ότι ούτε η εξαγγελτική διάταξη του άρθρου 6 παρ. 2 της Συνθήκης ΕΕ ούτε και ο προβλεπόμενος έλεγχος των πράξεων του Ευρωπαϊού Εισαγγελέα από τον προτεινόμενο δικαστή «εγγυητή των ελευθεριών» παρέχουν επαρκείς εγγυήσεις. Κι αυτό, γιατί ενώ οι διοικητικές αρχές των Κρατών-Μελών δεσμεύονται σήμερα από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ο Ευρωπαϊός Εισαγγελέας δεν θα δεσμεύεται ο ίδιος ως δικαστικός λειτουργός της Ε.Ε. από την προαναφερθείσα σύμβαση, αλλ' απλώς θα ελέγχονται οι πράξεις του από την αρμόδια εθνική δικαστική αρχή. Έτσι όμως δίνεται η, προφανώς μη ηθελημένη εντύπωση, ότι προέχει η αποτελεσματικότητα της προστασίας στα οικονομικά συμφέροντα και όχι ταυτόχρονα, και στον ίδιο βαθμό, και η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Η εντύπωση αυτή ενισχύεται και από το γεγονός ότι στην Πράσινη Βίβλο δεν γίνεται ειδικότερη και εκτεταμένη αναφορά στα δικαιώματα του προσώπου εναντίον του οποίου θα στρέφονται οι πράξεις του Ευρωπαϊού Εισαγγελέα. Ο έλεγχος των πράξεών του από τον εθνικό δικαστή «εγγυητή των ελευθεριών» δεν θα διασφαλίζει παρά μόνον εκ των υστέρων τα θεμελιώδη δικαιώματα, και μόνον σε εξαιρετικές περιπτώσεις θα παρέχεται πριν από την διεξαγωγή μιας ανακριτικής πράξης η επιθυμητή προστασία (όταν δηλαδή θα απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του δικαστή των ελευθεριών ή όταν η ίδια η εθνική δικαστική αρχή θα διατάσσει ένα μέτρο δικονομικού καταναγκασμού που θα στρέφεται κατά της προσωπικής ελευθερίας).

Ως εκ τούτου, και για όσο χρονικό διάστημα τα εθνικά δικονομικά συστήματα θα παρουσιάζουν σημαντικότερες διαφοροποιήσεις σε αυτό το εντελώς πρώιμο στάδιο της ποινικής διαδικασίας, είναι ευκαίιο να γίνει στην Πράσινη Βίβλο εκτεταμένη αναφορά αφενός μεν στις συγκεκριμένες αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής, αφετέρου δε στα δικαιώματα του προσώπου, εναντίον του οποίου θα στρέφονται οι διατασσόμενες από τον Ευρωπαϊό Εισαγγελέα ανακριτικές έρευνες. Επείγοντα χαρακτήρα έχει εν προκειμένω, κατά την εκτίμησή μας, ο προσδιορισμός των δικαιωμάτων του υπόπτου έναντι εκείνων του *de jure* κατηγορουμένου. Τέτοια δικαιώματα είναι πρωτίστως το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης (*privildge of self*

incrimination) βάσει της αρχής *nemo tenetur se ipsum prodere*, το δικαίωμα επί αυτής ταύτης της ιδιότητας του κατηγορουμένου και τα λοιπά αναφερόμενα στα άρθρα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου δικαιώματα (ιδίως εκείνα που προβλέπονται στο άρθρο 6).

Η παραβίαση των δικαιωμάτων αυτών θα πρέπει να έχει ως συνέπεια για την Ευρωπαϊκή Εισαγγελική Αρχή την αδυναμία αξιοποίησης του συλλεγέντος αποδεικτικού μέσου (απόλυτη αποδεικτική απαγόρευση) σε κάθε πράξη που θα υπάγεται στην αρμοδιότητά της.

Σημαντικό είναι σ' αυτή τη συνάφεια να παρασχεθεί επίσης η δυνατότητα πλήρους προστασίας σε περιπτώσεις παραβιάσεως της αρχής της δίκαιης δίκης (*fair trial*) από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελική Αρχή σ' αυτό το πρώιμο στάδιο της ποινικής διαδικασίας.

Επιθυμητό θα ήταν τέλος να προβλέπονται στην Πράσινη Βίβλο με ενιαίο τρόπο οι λόγοι αποκλεισμού και εξαιρέσεως του Ευρωπαϊού Εισαγγελέα από την ποινική διαδικασία.

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.